

ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

"Συναντήσεις με τη μητέρα μου Λέλα Καραγιάννη"

Λίγα λόγια για την ταινία

Στιγμές από τη δράση και την προσωπικότητα της Λέλας Καραγιάννη, της θρυλικής *Μπουμπουλίνας* της Αντίστασης, μέσα από την τρυφερή ματιά του γιου της Γιώργου. Καταζητούμενος στην διάρκεια της Κατοχής, ο νεαρός συναντούσε κρυφά τη μητέρα του για τις ανάγκες του Αγώνα. Ακόμα όμως και κάτω από κείνες τις δύσκολες συνθήκες είχε την ευκαιρία να απολαμβάνει την τρυφερότητα και τη στοργή της ηρωίδας, που δεν έπαψε ποτέ να είναι μητέρα.

Παράνομες κινηματογραφικές λήψεις μεταφέρουν σπάνιες εικόνες από την Αθήνα της Κατοχής, ενώ οι αποσπασματικές μνήμες του Γιώργου κρατάνε ακόμα, κάτι από τη *Βιολέτα της Πάρμας*, το αγαπημένο άρωμα της Λέλας.

Ακολουθεί ΕΙΣΗΓΗΣΗ του Βασίλη Λουλέ στην Επιστημονική διημερίδα - Σεμινάριο Εκπαιδευτικών που οργανώθηκε στο ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΓΚΑΙΤΕ ΑΘΗΝΑΣ τον Σεπτέμβριο του 2011 από το STORYDOC - The Educational Institute for Documentaries

Η δύναμη και η αξία του ντοκιμαντέρ στην οικοδόμηση ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Σκέψεις με αφορμή προβολές σε σχολεία του ντοκιμαντέρ

"Συναντήσεις με τη μητέρα μου ΛΕΛΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ"

Νομίζω πως ό,τι πιο σπουδαίο άκουσα στη διάρκεια των επισκέψεών μου σε σχολεία, προβάλλοντας αυτό το ντοκιμαντέρ, ήταν η δήλωση ενός μαθητή Γυμνασίου: «*Μα κύριε, αυτή η γυναίκα, η Λέλα Καραγιάννη, μου θυμίζει τα μαμά μου! Θα μπορούσε να ήταν η μαμά μου!*»

Πέραν βέβαια της υπερηφάνειας που το συγκεκριμένο παιδί έτρεφε για τη μητέρα του, αυτή η αφοπλιστικά αυθόρμητη δήλωση μάς αποκαλύπτει κάτι σπουδαίο: πόσο οικεία μπορούν να γίνουν τα πρόσωπα και οι καταστάσεις της Ιστορίας, μέσω του ντοκιμαντέρ. Και ειδικά ενός ντοκιμαντέρ που στηρίζεται σε βιωματικές μαρτυρίες, προφορικές ή γραπτές.

Για έναν μαθητή, τα πρόσωπα της Ιστορίας ανήκουν σ' ένα σύμπαν που ελάχιστα το γνωρίζει, και που ελάχιστα ίσως τον αφορά. Ακόμα και ο εμπλουτισμός της διδακτικής ύλης με προσωπικά κείμενα ή γραπτές μαρτυρίες, ελάχιστα έχει συμβάλλει στην αλλαγή αυτής της στάσης. Τα ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα, ακόμα και της νεότερης Ιστορίας μας, παραμένουν απόμακρα, ακινητοποιημένα σ' έναν άλλο χρόνο, είναι ΕΞΩ από τον χρόνο.

Μου θυμίζουν ακόμα και σήμερα, τις προσωπογραφίες τους που κοσμούσαν τις σχολικές τάξεις των δικών μου παιδικών χρόνων. Τότε που, καθισμένος στο θρανίο μου, έβλεπα αυτά τα πρόσωπα μέσα στην κορνίζα τους, να με κοιτάνε από ψηλά, άλλοτε βλοσυρά -με κείνο το αποφασιστικό βλέμμα-, κι άλλοτε ατενίζοντας κάπου μακριά -κάπου που όμως εγώ δεν μπορούσα να δω. Μόνον ο Ρήγας Φεραίος μου

φαινόταν οικείος, ήταν χοντρούλης και γλυκός, κι είχε και κάτι σαν παράπονο στο βλέμμα του. Η Μπουμπουλίνα του 1821 ήταν πολύ αυστηρή (δεν θα ήθελα, τότε, να την είχα μητέρα μου, κι ούτε βέβαια, σήμερα, σύζυγο!).

Σε ένα ντοκιμαντέρ όμως, μέσα από την αποκάλυψη των καθημερινών, ανθρώπινων στιγμών αυτών των προσώπων, αρχίζει σιγά-σιγά κάτι να αλλάζει. Βλέπουμε ανθρώπους με προτερήματα και αδυναμίες, με αγάπες και με εμπάθειες, με εμμονές και οράματα. Βλέπουμε οικογένειες καλοβαλμένες, με όμορφη και ανέμελη καθημερινότητα, οικογένειες που δεν είχαν κανέναν εμφανή λόγο να εμπλακούν σε περιπέτειες («*Ήμασταν μια ευτυχισμένη οικογένεια*» λέει ο Γιώργος Καραγιάννης, ο γιος της Λέλας). Παρακολουθώντας τις ψυχικές μεταβολές των Ηρώων (που έχουν πλέον μετατραπεί σε κινηματογραφικούς ήρωες), ζώντας μαζί τους το πάθος και την ορμή τους, αλλά και τα πισωγυρίσματα, τις αμφιβολίες και τους δισταγμούς τους, οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι οι ήρωες δεν γεννήθηκαν "έτοιμοι ήρωες", αλλά διαμορφώθηκαν, πλάστηκαν. «...*Ούτε είχαμε σκοπό να κάνουμε κατασκοπεία, να σκοτώνουμε ή να μας σκοτώνουν. Ήρθαν μόνα τους τα πράγματα*» λέει πάλι ο Γιώργος. Αυτό είναι ένα τεράστιο μάθημα.

Φυσικά αυτό δεν πρέπει να μας οδηγήσει στο αντίθετο άκρο («όλοι μπορούμε να γίνουμε ήρωες, όλοι είμαστε ήρωες»), σχετικοποιώντας τα πάντα, κατεβάζοντας τον πήχυ. Δεν είναι καθόλου έτσι, αυτό οφείλουμε να το δείχνουμε στις ταινίες ή να το εξηγούμε στα παιδιά. Χρειάζονται προϋποθέσεις και μια άλλη κουλτούρα ανατροφής (βλ. τις αναφορές του Γιώργου «...*μας έλεγε ιστορίες από την αρχαία Ιστορία*», «...*μας έβαζε να υιοθετήσουμε γεροντάκια*», «...*ήθελε να φτιάξει ένα Γηροκομείο κι ένα βρεφοκομείο*»).

Αυτά που λέω με αφορμή τις προσωπογραφίες, ισχύουν και στις περιπτώσεις των ντοκιμαντέρ με ιστορικές μάχες ή άλλα γεγονότα. Τα παιδιά πρέπει να νοιώσουν ότι σε μια μάχη υπάρχουν από τη μια μεριά τα επιτελικά σχέδια επί χάρτου, υπάρχουν οι σωστές ή λάθος αποφάσεις των στρατηγών, η δική τους διορατικότητα, αγωνία, ατολμία ή αποφασιστικότητα. Υπάρχουν επίσης άνθρωποι που ξεπερνούν τον εαυτό τους και γίνονται μικροί ή μεγάλοι ήρωες. Ναι, έτσι είναι. Αλλά υπάρχει κι από την άλλη μεριά πολύς πόνος, δάκρυα, βρωμιά, ακρωτηριασμοί, άνθρωποι που ψυχορραγούν παρατημένοι στις λάσπες ή στα χιόνια, άνθρωποι που από το φόβο τους τα κάνουν επάνω τους -κυριολεκτικά-, άνθρωποι που τρελαίνονται, που γίνονται λιποτάκτες, που τουφεκίζονται από τους συντρόφους τους. Και, βέβαια, υπάρχει πάντα και η πλευρά του αντιπάλου, η δική του αλήθεια, η δική του αγωνία. Έτσι, μια νίκη ή μια ήττα σε μια μάχη είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια απλή σημείωση στο βιβλίο της σχολικής Ιστορίας.

Μετά λοιπόν από όλα τα παραπάνω, ας ξανασκεφτούμε τη φράση: «*Μα κύριε, η Λέλα Καραγιάννη μου θυμίζει τα μαμά μου! Θα μπορούσε να ήταν η μαμά μου!*».

Με αυτή τη δήλωση ο μαθητής αποκαθλώνει τα ηρωικά πρόσωπα, τα κατεβάζει από την κορνίζα, από εκεί ψηλά που τα τοποθετήσαμε εμείς οι μεγαλύτεροι και η επίσημη Ιστορία. Τα φέρνει κοντά του, τα αγγίζει, νοιώθει τον παλμό τους, τις ανασφάλειες, τις αδυναμίες τους, αλλά και τη δύναμη ψυχής τους. Αρχίζει να καταλαβαίνει το νόημα της φράσης του Γιώργου «...*ήταν οι περιστάσεις! Αυτές*

έδωσαν την ευκαιρία στη μητέρα να εκδηλώσει ό,τι το ωραίο είχε μέσα της». Έτσι, αφού τα νοιώσει δικά του, αφού γοητευτεί (ή κολακευτεί) με την άλλη φράση του Γιώργου «...αλλά μου φαίνεται ότι κι εσύ το ίδιο θα έκανες, αν είχες γεννηθεί την εποχή εκείνη», στο τέλος, ο ίδιος ο μαθητής παίρνει τους Ήρωες (κι αφού τους ξεσκονίσει και λίγο!), τους ξαναβάζει ψηλά, στο δικό του βάθρο. Κι από κει πια, μπορούμε να ελπίζουμε ότι δεν θα κατακυλήσουν εύκολα. Έχουν γίνει πλέον ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ πρότυπα.